

(/)

🏠 (/)

> Forhistorisk tid, antikken, arkæologi ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12)

12)

> Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Stenenes magi

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/oldtidssagaernes-verden>)

Stenenes magi

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 339

Del artikel: **f** ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi)) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på [http://www.historie-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi)) **in**

([http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi&title=)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi&title=](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/stenenes-magi&title=))

Inge Schjellerup

Stenenes Magi Tawantinsuyu – Inkaernes Rige

Gads forlag. 360 sider. 399,95 kr.

Af Mads Ravn, VejleMuseerne

Forestil dig et rige med en kejser og en kompleks centraladministration og en imperialistisk politik, der underlægger sig andre folkeslag på få århundreder. Det har en mere avanceret social struktur end vikingerne og er mindst på højde med middelalderens samfund i Europa i sin opdeling af jorden mellem præsteskabet, kejseren og bønder. I centraladministrationen er det faktisk på højde med 1600-tallets enevælde. Til gengæld kender man ikke til hjulet, jern, sværd, heste, trækdyr og skriftsprog. Det er ikke Romerriget - men Tawantinsuya, Inkaernes rige, der dækkede området fra det nordvestlige Argentina, det nordlige Chile, Peru, Ecuador op til grænsen til Columbia, ca. 5000 km, og med ca. 16 millioner indbyggere.

Inge Schjellerup, der igennem hele sin karriere har beskæftiget sig med dette forunderlige og for os danskere ukendte folk har begået en stor, flot illustreret bog. Det er den første og bedste samlende oversigt på dansk nogensinde. Den viser 'Stand der Forschung' på dette ukendte område, som de fleste af os mest kender fra Tintinbøgerne. Og der er sket meget siden Hergé skildrede inkaerne i Soltemplet. Mange myter om disse fortidens og nutidens folk i denne verdensdel kan lægges i graven, og meget ny viden om samfundets kompleksitet kan tilføjes.

Ny viden fra flere kilder

Der er gennem de sidste årtiers forskning i spanske håndskrifter ikke mindst Inges egen forskning i Archivo General de Indias i Sevilla og Biblioteca Nacional i Madrid, samt interessant nok også fra en skat af et håndskrift af Filipe Guaman Poma de Ayla: El Primer Nueva Corónica y Buen Gobierno (1612-1615) på det kongelige Bibliotek i København kommet meget detaljeret viden frem. Inges bog er spækket med citater og illustrationer fra disse hidtil for os ukendte kilder, der viser noget om samfundets mindre materielle aspekter, så som forfædre dyrkelse, ritualer, myter, religion og samfundsorganisation.

Man kan ikke længere som nogle historikere tidligere påstod, måske af uvidenhed, mene, at der ikke findes skriftlige kilder om Inkariget. De skal dog nok læses kritisk og på originalsproget spansk sammen med andre kilder, blandt andet arkæologiske fund, etnohistoriske observationer fra nutidens befolkning, der for de sidstes vedkommende har opretholdt en lang og sej tradition. Det er måske dette tværfaglige perspektiv, der gør at Inges forskning altid har ligget lidt 'mellem flere stole' mellem mange institutter, arkæologi, antropologi, historie og/eller sydamerikanske studier i Danmark, og at hun måske også har følt sig lidt alene, da ingen rigtig kunne anerkende, hvorfor man skulle tage denne tværdisciplinære vinkel, længe før det blev moderne.

Om forfatteren

Måske af samme grund blev det aldrig til den slutstilling, hun og hendes fagområde fortjener. En artikel i Magisterbladet afslørede i 2016, at hun havde været løstansat i mere end 40 år, længere end en indiansk daglejer i bananplantagerne, og vi kan næppe takke universiteterne eller Nationalmuseets tidligere ledelser for denne bog, eller for den sags skyld skatteyderne eller den danske stat, der bare siden hun startede er blevet mange gange rigere. Tilsyneladende skal der være flere samtidforskere i valgsystemer og medier end nogle, der studerer tidlige samfunds udvikling og kollaps. Som følge af ovenstående tilsyneladende manglende strukturelle anerkendelse fra samtidens Danmark, har Inges karriere i mange år bestået af, som mange free-lance forskere desværre også oplever i dag, at springe fra tue til tue med finansiering fra private fonde, ingen nævnt ingen glemt, samt at være rejseleder, hvilket hun faktisk er genial som. Desværre er Danmark åbenbart et for 'lidet fattigt land' til at kunne

rumme et sådant spændende fag, der på mange områder sætter et meget interessant og fremmedartet perspektiv på samfunds kompleksitet og kollaps i disse år, hvor det ikke er lykket i forføjede stater som Afghanistan at skabe den stat, vi i vesten troede, de ville have. Vi og amerikanerne har meget at lære af historien om, hvad man skal gøre i fremmede lande og især ikke gøre, og hvordan stater kan opbygges. Men nutidens historieløse samfund synes ikke at ville lære af fortiden, hvorfor vi er tvunget til at gentage fortidens fejl.

Nok om det. Anerkendelsen er kommet i stor stil fra udlandet. Inge er både Dr. Phil og æresdoktor ved universiteterne Privada Antenor Orrego og Nacional de Trujillo, og hun fik i 2012 overrakt en guldmedalje fra regionsregeringen i Amazonas for sin indsats. Hun har sågar opkaldt to planter efter sig, *Iochroma Schjellerupii* og *Larnax Schjellerupii*, da hun også har arbejdet med bæredygtigt landbrug og ulandsbistand i sine projekter, hvor de lokale kan lære at genopdage fortidens bæredygtige agerbrugsteknikker, eksempelvis højbedene i højlandet, der holder afgrøderne 2 grader varmere end omgivelserne. Hun har på trods af mange af den ovenævnte strukturelle modstand i Danmark haft et i mine øjne meget spændende liv, hvor hun trods alt har kunnet fordybe sig i perioder mere end os andre. Det er disse mange års fordybelse, vi nu høster frugterne af i bogen. Et måske flot punktum på hendes livsværk. Bare synd at faget på mange måder i Danmark er Inge, og det med hendes pensionering nu er et åbent spørgsmål, om al den nye viden, hun præsenterer, kan føres videre. Men Inge, Augustinus Fonden og Carlsbergfondet og GADS forlag har heldigvis givet os denne gode oversigt.

I bogen samles årtiers forskning

Tilbage til kilderne. De er nedskrevet af de første spaniere, der kom i begyndelsen af 1500-tallet og de indeholder meget detaljeret viden om inkaerne og deres samfund, ritualer og tro. Især det sidstnævnte håndskrift, *El Primer Nueva Corónica y Buen Gobierno* (1612-1615), der ad omveje er endt på det kongelige Bibliotek i København er en lang klage til kong Filip den III om de overgreb, de indfødte led under i de første 100 år efter erobringen, og vidner om, at kongen i Spanien trods gode intentioner ikke helt kunne styre de autonome spanske Conquistadores overgreb på den lokale befolkning. Overgreb der faktisk var værre end dem inkaerne havde påført deres undersåtter. Filipe Guaman Poma de Ayala var selv af indfødt slægt. Også ved arkæologisk forskning, og ikke mindst Inges egen udgravninger i Chachapoya området de sidste 40 år er der også kommet meget ny arkæologisk viden til om inkarigetets udbredelse og måde at styre riget på, ja, at de også kom helt ned i Amazonjungen.

Inge samler i bogen al den viden fra skriftlige kilder, arkæologien og etnohistoriske observationer fra hendes egne ophold blandt de nulevende efterkommere på en kritisk og grundig måde og tager os gennem inkarigetets samfund, dets omfattende vejssystem, der ikke står tilbage fra romernes veje, deres fantastiske og teknologisk overlegne stenhugningsteknik, der overgår den i Europa; det er faktisk stadig bygningerne med fundamenter fra Inkariget, der i Cuzco står tilbage, når jordskælvene ryster husene. Vi forstår også, at inkaernes overlegenhed over for andre stammer først og fremmest bestod i en evne til at organisere sig klogt, deres fødevarerproduktion effektivitet og deres soldater med streng disciplin. Lokale befolkningsgrupper, der ikke adlød, blev forflyttet og deres ledere og familier blev dræbt efter en del-og- hersk taktik, som ligner romernes. Inkariget var et knaldhårdt militærdiktatur. Deres kejser regerede strengt med sit præsteskab og sin administration, ja det lyder heller ikke så anderledes end Romerriget i kejsertiden. Som i Romerriget var der også menneskeofringer, forfædre dyrkelse og strenge straffe efter elitens behag.

Inkaerne og deres forfald

Inkaerne, som herskerne i dette rige kaldtes, kom af Ayarslægten og stammede sandsynligvis fra området omkring Tititaca søen, verdens mest højtbeliggende sø. De kom til Cuzcoområdet omkring 1100 e.Kr. Fra 1400-tallet begyndte de at erobre flere områder og underlagde sig de omkringliggende grupper af folk, der talte andre sprog. Det blev inkaernes sprog Quechua, der blev datidens Latin. Således skal inkariget forstås som et imperium på samme måde som man kender Romerriget, et ekspanderende rige, bestående af flere forskellige folkeslag. Da spanierne ankom mødte et fanatisk kristent monarki, der netop havde overvundet de muslimske maurere i Granada og brutalt forvist jøderne i 1492, et brutalt militærdiktatur, der i antal var spanierne langt overlegne. Men her var spanierne et hak mere brutale og udspekulerede. Inkaerne blev behandlet på samme måde som muslimerne og jøderne.

Verdens største undervurdering

Det var også det fænomen, at de opsplittede etniske grupperinger under inkaerne ikke havde været underlagt længe, der gjorde det relativt enkelt for eventyreren Fransisco Pizarro at underlægge sig inkaen Atahualpa og hans rige med 62 ryttere og 105 fodfolk fredag den 16. november 1532. Flere etniske grupper syntes at hade Inkaerne mere end de fremmede eventyrere, og derfor samarbejdede de. Spanierne selv var hunderædde i dagene op til. For der var mere end 5000 soldater fra Inkahæren, der ventede på dem i Cajamarca. Alligevel overfaldt Pizarro Athahualpa på pladsen i Cajamarca efter en proklamation på spansk om, at de skulle underlægge sig den spanske konge og bibelens ord. Det skete efter, at Atahualpa smed bibelen på jorden, han kunne jo ikke høre Guds ord, da han tog bibelen til øret. Spanierne angreb og nedslagtede de nærmeste, og Pizarro rev Athahualpa ned af bærestolen og bortførte ham til de andres store forbløffelse. Der er ingen tvivl om, at Inkariget var spanierne langt overlegen på mange områder bortset fra hestene og trompeterne, de ikke kendte, sværdet de bedst kunne sammenligne med et væveredskab samt skydevåbenet, der larmede. Værst var vel overtroen og uvidenheden om, hvem disse mennesker var, fordi disse skæggede folk, som hverken var mennesker eller dyr på mange måder mindede dem om deres skabergud Virachocha Contiki, der også var høj og lys og som drog ud over havet mod vest. Men især var det fordi Atahualpa overhovedet ikke forventede, at man kunne gøre noget sådant mod ham, der aldrig var blevet modsagt. Man kan måske kalde dette møde mellem to parallelle verdener for verdens største undervurdering af sine modstandere. Og man ser, hvor galt det kan gå, hvis man forlader sig på fake news, overtro og selvoverturdering.

Guld fra gulv til loft

Sandsynligvis kunne inkaerne have stoppet spanierne i hvert fald 100-200 år, men da man gik efter kejseren, var der ingen andre, der kunne lede de 5000 mand, der ellers let kunne have dræbt de 167 personer. Efter at have været holdt som gidsel i Cajamarca i et hus i syv måneder, hvor de faktisk fik sympati for hinanden, opdagede Athahualpa til sin overraskelse, at Pizarro og spanierne var vilde med guld. Derfor lovede han at fylde et rum i huset på 6,2 x 4,8 x 2,5 m og et dobbelt så stort rum med sølv, mod at han blev befriet. Det var omkring 9 tons guld og 60 tons sølv. Det gjorde han, men han blev ikke befriet og blev efterfølgende garroteret.

Inkariget gik imidlertid ikke under lige derefter som man tidligere har haft for vane at tro. Spanierne indsatte i begyndelsen lyd konger. Samtidigt steg modstanden mod spanierne i mange år, mens europæiske sygdomme muligvis slog mere end 50 % af befolkningen ihjel. Også spaniernes brug af de indfødte som slaver i minerne betød en kraftig reduktion af befolkningen. I 1530'erne flygtede de sidst Inkaer ned i Tågeregnskoven i Amazonas, og det sidste Inkarige faldt i 1572, da Tupac Amaru blev halshugget. Det var enden på inkaerne og begyndelsen på nogle hårde århundreder, hvor de indfødte efter flere oprør stadig i dag mangler størstedelen af den jord de få spanske jordejere tog fra inkaerne, en uretfærdighed og ulighed der stadig er påfaldende tilstede i lande som Chile, Peru, Ecuador og Columbia.

[Historie-online.dk, den 4. januar 2022]

← **Forrige artikel** (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/forhistorisk-tid-12-12/oldtidssagaernes-verden>)

SE RELATEREDE ARTIKLER